

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів
мистецтва

Кваліфікаційна робота магістра
з теми: «ВПЛИВ ХУДОЖНІХ ЖАНРІВ НА ФОРМУВАННЯ
ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ (НА ПРИКЛАДІ НАТЮРМОРТІВ)»

Виконала:

Валентина Степанівна ІВАНОВА

здобувачка групи ОМх1-М23

спеціальності 014 Середня освіта,

Образотворче мистецтво

Освітня програма:

Середня освіта (Образотворче мистецтво)

Науковий керівник:

Іван Станіславович ПІДГУРНИЙ

кандидат мистецтвознавства, доцент

кафедри образотворчого і декоративно-
прикладного мистецтва та реставрації
творів мистецтва

Рецензент:

Алла Григорівна БРЕНЮК

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1: Теоретичні аспекти художніх жанрів і їх роль у формуванні естетичної культури учнів.....	9
1.1 Основні аспекти та організація художньо-естетичної культури особистості висвітлені у наукових джерелах.	9
1.2 Визначення художніх жанрів та їхніх особливостей	14
1.3 Роль художніх жанрів у розвитку сприйняття та аналізу мистецтва учнями	22
Висновки до першого розділу	30
<i>Розділ 2: Натюрморт як художній жанр та його значення у формуванні естетичної культури учнів</i>	<i>32</i>
2.1 Історичний огляд розвитку натюрморту як художнього жанру	32
2.2 Психологічний вплив натюрморту на сприйняття та емоційний розвиток учнів.....	38
2.3 Актуальний стан роботи в школі з розвитку естетичного та культурного формування дітей	41
Висновки до другого розділу	45
Розділ 3 Практична реалізація методики роботи з натюрмортом та оцінювання її ефективності	47
3.1 Організація та проведення занять з малювання натюрморту	47
3.2 Збір та аналіз результатів роботи учнів за допомогою порівняльного аналізу.....	49
3.3 Підсумок дослідження та висновки щодо впливу художніх жанрів на формування естетичної культури	52

3.4 Рекомендації щодо подальшого використання результатів дослідження у практиці художника-педагога	55
Висновки до третього розділу	57
Висновки	59
Список використаних джерел	65
Додатки.....	74

Вступ

Актуальність досліджуваної теми полягає в її відповідності до вимог сучасної естетичної освіти школярів, спрямованої на розвиток творчої особистості учнів, їх естетичних цінностей, потреб та інтересів.

Формування естетичної культури стає необхідністю не лише для розширення інтелектуальних горизонтів, але й для забезпечення гармонійного розвитку особистості в умовах безперервно розвиваючого культурного середовища. Одним з ефективних засобів формування естетичного виховання є живопис, який глибоко впливає на розвиток різних аспектів особистості учня, створюючи можливості для творчості, самовираження та культурного розширення.

Сучасна освітня парадигма визначає необхідність естетичного виховання учнів як ключового елемента розвитку та формування культурної компетентності. У цьому контексті, вивчення впливу художніх жанрів на естетичну культуру учнів є важливим напрямком дослідження. Дана робота спрямована на розкриття цього аспекту, зосереджуючись на прикладі натюрмортів.

Естетичне виховання - це процес формування естетичних потреб, досвіду, ставлення, активності підклітка до сприймання, освоєння, та перетворення дійсності за допомогою різних засобів: мистецтва, природи, праці, громадської діяльності, вчення. У сучасному освітньому контексті, де визнання індивідуальності та творчості визначається як ключовий фактор успіху, естетичне виховання вбирає в себе важливу роль у розвитку креативного та глибоко осмисленого сприйняття оточуючого світу. Естетично-культурне навчання сприяє розвитку різнобічної і гармонійної особистості, зростанню її творчого потенціалу, піднесенню трудової і соціальної активності, підвищенню самосвідомості та цінування культурної спадщини.

На тлі сучасних тенденцій у педагогіці, які орієнтуються, щоб розвивати творчі здібності та критичне мислення учнів, виникає необхідність детального

вивчення процесів формування естетичної культури. Зокрема, питання про вплив художніх жанрів на естетичні уявлення та цінності учнів вимагає глибокого дослідження та аналізу.

Рівень розгляду аспектів проблематики. Наука досліджує теоретичні та практичні аспекти формування естетичної культури учнів, розробляє методики, критерії, методи. В українському законодавстві визначені нормативи ознайомлення з мистецтвом школярів: «Національній державній комплексній програмі естетичного виховання (проект)», «Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»)). [16] Різні аспекти естетичного виховання школярів також представлені в роботах: Є. Антоновича (1997), С. Жупаніна (1986), Б. Бриліна (2018), О. Сапожнік (2001), В. Рагозіна (2001), І. Паласевич (2015). Вивченням теорії естетичного художнього виховання займалися: Б.М. Теплов, Г.С. Костюк, І.А. Зязюн, І.Ф. Надольний, В.Ф. Переде та інші.

Сучасні дослідження акцентують увагу на ролі художніх жанрів у формуванні естетичної культури учнів, надаючи перспективи для розвитку особистості та сприяння розумінню світу навколо.

Літературний огляд вже проведених досліджень засвідчує наростаючий інтерес до проблеми естетичного виховання учнів та ролі художніх жанрів у цьому контексті.

Тому об'єктом нашого вивчення стануть натюрморти, які, на відміну від конвенційних підходів, є ключовим фактором у формуванні естетичних уявлень та цінностей. Аналіз робіт названих авторів та інших вчених дозволить нам визначити унікальні аспекти впливу художніх жанрів, зокрема натюрморту, на розвиток естетичного сприйняття учнів.

Художні жанри є одним з найбільш доступних і цікавих засобів естетичної освіти, оскільки вони відображають різноманітні сторони мистецтва, що у свою чергу розкриває різноманіття культури, історії, людей, їх почуттів та думок.

Недостатні дослідження в проблемі використання натюрмрту, як живописного жанру підвищують актуальність обраної теми: **«Вплив художніх жанрів на формування естетичної культури учнів (на прикладі натюрмртів)»**. Тому необхідно розробити теоретичні засади і практичні рекомендації для використання натюрмртів у процесі формування естетичної культури учнів, визначити критерії, показники і рівні вже сформованої естетичної культури школярів, перевірити ефективність запропонованих методик на експериментальній базі. Дослідження має теоретичне і практичне значення для педагогів, учнів, науковців які цікавляться проблемами естетичної, художньої освіти школярів.

Об'єкт дослідження: розвиток художньо-естетичної культури школярів під час проведення уроків образотворчого мистецтва; процес впливу художніх жанрів, зокрема натюрмрту, на естетичне виховання учнів.

Предмет дослідження: педагогічні умови, що сприяють формуванню художньо-естетичної культури школярів під час уроків образотворчого мистецтва; використання створеної методики вивчення натюрмртів в процесі формування естетичної культури учнів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, як впливає мистецтво, в тому числі живописний жанр натюрмрт, на розвиток художньо-естетичної культури школярів старших класів під час уроків образотворчого мистецтва.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати основні аспекти та організацію художньо-естетичної культури особистості на основі наукових джерел.
- Визначити особливості художніх жанрів, їхні характерні риси та відмінності.
- Дослідити роль художніх жанрів у розвитку сприйняття та аналізу мистецтва учнями.
- Здійснити історичний огляд розвитку натюрмрту як художнього жанру.

- Вивчити психологічний вплив натюрморту на сприйняття та емоційний розвиток учнів.
- Проаналізувати актуальний стан роботи в школах щодо розвитку естетичного та культурного формування дітей за допомогою натюрморту.
- Розробити методику організації та проведення занять з малювання натюрморту.
- Зібрати та проаналізувати результати роботи учнів за допомогою порівняльного аналізу.
- Сформулювати підсумки дослідження та висновки щодо впливу художніх жанрів на формування естетичної культури учнів.
- Надати рекомендації щодо подальшого використання результатів дослідження у практиці художника-педагога.

Методи дослідження: основні методи нашого дослідження є наукові та філософські мистецтвознавчі праці, методологічні розробки вчителів, практичний досвід педагогів художників, використання розробленої методики, статистична обробка даних. Спостереження, проведення анкет та опитувань застосовуються для оцінки рівня розвитку художньо-естетичної культури школярів на уроках образотворчого мистецтва.

Практичне значення одержаних результатів: у ході експериментальної частини дослідження була частково впроваджена катарсична технологія вивчення мистецтва в Кам'янець-Подільському ліцеї №18. Результати впровадження, представлені в розділі 3, підпункті 3.2, дозволяють оцінити вплив експериментальних методик на рівень сформованості естетичної культури школярів. Отримані дані стали основою для розробки рекомендацій щодо вдосконалення катарсичної технології, її інтеграцію відносно освітньої програми.

Апробація результатів дослідження: основні положення та результати досліджень, викладені в кваліфікаційній роботі, були представлені на

Міжнародній науково-практичній конференції «Гагенмейстерські читання» на тему: «Українська культура і мистецтво у час війни: руйнування ієрархій». Захід відбувся 5–6 грудня 2024 року в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (мистецький корпус). Участь у дискусіях дозволила отримати цінні рекомендації щодо вдосконалення методики. А також підтвердила актуальність і значущість теми дослідження в контексті сучасних викликів, пов'язаних із збереженням та розвитком культурних цінностей у системі освіти.

Публікації: результати кваліфікаційної роботи, зокрема впровадження катарсичних технологій у навчальний процес старшокласників та їх вплив на формування естетичної культури учнів, були опубліковані в тезах на Міжнародній науково-практичній конференції «Гагенмейстерські читання» з теми «Українська культура і мистецтво у час війни: руйнування ієрархій».

Структура кваліфікаційної роботи: кваліфікаційна робота на тему «Вплив художніх жанрів на формування естетичної культури учнів (на прикладі натюрмортів)» складається з трьох розділів, які поділяються на десять підпунктів. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок. Робота обґрунтовується на 73 використаних джерелах, які включають наукові монографії, статті, публікації в наукових журналах, підручники, методичні посібники. У додатках представлено ілюстративний матеріал – зображення картин, які аналізуються в дослідженні.

Висновки

Мета роботи полягає у вивченні ролі художніх жанрів у формуванні естетичної культури старшокласників, зокрема через жанр натюрморту. У вступі ретельно обґрунтована актуальність теми в умовах сучасного освітнього процесу. Вона спрямована на формування естетичного сприйняття та ціннісних орієнтацій школярів. Розвиток естетичної культури розглядається як процес, що сприяє загальному розвитку особистості, збагачує її емоційний і духовний світ та впливає на формування культурної компетентності.

Проведене дослідження показало, що художні жанри, а зокрема натюрморт, мають значний вплив на розвиток естетичної культури учнів. Вони сприяють формуванню ціннісних орієнтирів, естетичних ідеалів та вдосконаленому художньому сприйняттю.

1. Аналіз основних аспектів та організації художньо-естетичної культури особистості на основі наукових джерел

Вивчаючи різні наукові статті та дослідження було встановлено, що естетична культура є важливою складовою гармонійного розвитку особистості, що охоплює естетичні почуття, смаки, інтереси, потреби та ідеали. Вона формується через взаємодію з мистецтвом, природою та культурним середовищем. Наукові дослідження наголошують на ефективності використання художніх жанрів для стимулювання емоційної та інтелектуальної сфери учнів, підвищення їхньої здатності до рефлексії, аналізу та творчості.

У першому розділі роботи розкриті теоретичні засади художньо-естетичного виховання, що включає аналіз літератури з питань естетичної освіти та детальний огляд жанрового розмаїття в образотворчому мистецтві. Також з висновків першого розділу помітно, що кожен жанр має унікальний потенціал для розвитку різних аспектів естетичного сприйняття, тоді як натюрморт виявився особливо ефективним у розвитку здатності до рефлексії та глибокого сприйняття деталей.

2. Особливості художніх жанрів, їхні характерні риси та відмінності.

Художні жанри (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістика тощо) мають унікальні риси та технічні підходи, які роблять свій вплив на розвиток естетичної культури. Жанри класифікуються за темами, стилістикою та виразними засобами, що дозволяють художникам передавати різні аспекти реального життя, почуттів та навіть світ міфології й легенд.

Натюрморт відзначається статичністю, символізмом і тонкою передачею деталей. Пейзаж фокусується на природі, передаючи гру світла та кольорів. Портрет надає увагу індивідуальним рисам і емоціям, а батальний жанр передає динаміку і драматизм історичних подій. Вивчення жанрів розширює художні горизонти учнів і сприяє формуванню естетичного смаку.

3. Роль художніх жанрів у розвитку сприйняття та аналізу мистецтва учнями

Дослідивши наукові джерела в яких розглядається питання, як художні жанри впливають на розвиток та сприйняття мистецтва учнями, можна зробити висновок, що навчання мистецтву сприяє гармонійному формуванню естетичної культури учнів.

Художні жанри сприяють розвитку емоційної чутливості, аналітичного мислення і творчих здібностей учнів. Робота з творами різних жанрів формує навички аналізу композиції, кольорової гами та символізму в художніх творах, що сприяє більш глибокому розумінню мистецтва. Учні також навчаються оцінювати твори з урахуванням культурного і соціального контексту.

4. Історичний огляд розвитку натюрморту як художнього жанру

4 завдання роботи присвячене саме натюрморту, як жанру живопису. Де були визначені його особливості, історичний розвиток та психологічний вплив на учнів.

Натюрморт виник у XVII столітті як самостійний жанр, відображаючи побут і естетичні уподобання свого часу. Голландські майстри встановили високі стандарти деталізації та символізму, використовуючи предмети для передачі

філософських і моральних ідей. Сучасний натюрморт продовжує еволюціонувати, інтегруючи нову техніку та стилі.

5. Психологічний вплив натюрмрту на сприйняття та емоційний розвиток учнів

Проаналізувавши значення натюрмрту в культурному та педагогічному контекстах, підтвердилась його здатність формувати в учнів естетичне мислення та відчуття гармонії. Натюрморт, завдяки своїй композиційній структурі, дозволяє акцентувати увагу на деталях, кольоровій гамі та матеріальних властивостях зображених об'єктів, що сприяє формуванню аналітичного мислення. Учні навчаються оцінювати композицію, взаємодію кольорів і текстур.

6. Актуальний стан роботи в школах щодо розвитку естетичного та культурного формування дітей за допомогою натюрмрту.

Аналізуючи актуальний стан роботи в школах щодо розвитку естетичного та культурного формування учнів за допомогою натюрмрту, можна виділити кілька важливих аспектів. Натюрморт сприяє розвитку естетичного сприйняття, здатності аналізувати художній твір, а також формує учнів у практичні навички у малюванні.

Шкільні уроки мистецтва, що включають роботу з натюрмортом, доможуть учням:

- Навчитися спостережливості, що є базовою навичкою у творчості.
- Розвивати почуття гармонії кольорів та форм.
- Освоїти основи композиції, світлотіні, текстури та перспективи.

Модернізація методик, інтеграція сучасних технологій та індивідуальний підхід до навчання можуть значно підвищити ефективність використання натюрмрту як предмету для естетичного і культурного формування дітей.

7. Методика організації та проведення занять з малювання натюрмрту.

Практична частина дослідження представлена в третьому розділі, де описано реалізацію експериментальної методики викладання натюрмрту із

застосуванням катарсичної педагогічної технології. Організація зайняття малювання натюрморту в шкільній практиці має на меті не лише навчити учнів технічним аспектам цього жанру, а й сприяти їх естетичному та культурному розвитку. Методика проведення таких занять передбачає використання поетапного підходу, який включає підготовчий, навчальний і підсумковий етапи.

Розроблена методика передбачала теоретичне ознайомлення з натюрмортом та практичні заняття, під час яких учні могли відчувати як впливає мистецтво, зокрема натюрморт на емоційний стан.

8. Збір та аналіз результатів роботи учнів за допомогою порівняльного аналізу

Для оцінки ефективності був використаний порівняльний аналіз результатів емоційного стану учнів до і після експерименту, що підтвердив позитивний вплив натюрморту на емоційний розвиток та формування естетичної культури. Учні оволоділи технікою малювання натюрмортів та рефлексії власних емоцій через мистецтво.

Також варто зазначити, що для підвищення ефективності роботи з натюрмортом у школах доцільно: використання інтегрованого підходу до вивчення мистецтва, організовувати творчі проєкти, впроваджувати індивідуальний підхід до учнів.

Натюрморт залишається потужним інструментом для розвитку естетичної культури учнів, однак його потенціал у шкільній освіті реалізується не повністю. Модернізація методик, інтеграція сучасних технологій та індивідуальний підхід до навчання можуть значно підвищити ефективність використання натюрморту як повністю естетичного і культурного формування дітей.

9. Підсумки дослідження та висновки щодо впливу художніх жанрів на формування естетичної культури учнів

У межах проведеного дослідження було доведено ефективність впливу жанру натюрморту на формування естетичної культури учнів старших класів, а також результативність застосування катарсичної технології для емоційного розвитку та підвищення творчих здібностей школярів. Формування естетичної культури школярів є складним багатограним процесом, який передбачає розвиток не лише технічних і творчих навичок, а й емоційного, формування інтелектуального та культурного світогляду.

Вивчення художніх жанрів стимулює учнів до аналітичного осмислення творчості, порівняння різних стилів і технік, формулювання власних естетичних суджень. Аналіз композиції, символіки й технічних прийомів допоможе формувати когнітивні навички, важливі для творчої та інтелектуальної діяльності. У процесі експерименту виявлено, що використання розробленої методики навчання, орієнтованої на малювання натюрморту, сприяє підвищенню рівня естетичної культури учнів. Учні, які регулярно виконували практичні завдання з натюрморту, демонстрували вищі результати в розвитку художніх здібностей, емоційного інтелекту та творчого мислення разом із тими, хто працював із завданнями загального характеру.

10. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дослідження у практиці художника-педагога

З огляду на результати дослідження можна виділити основні рекомендації для майбутнього використання у практиці художника-педагога. Рекомендується впроваджувати інтегровані програми мистецької освіти, використовувати натюрморт як засіб формування естетичного смаку та розвивати методики, орієнтовані на індивідуальні особливості учнів. Модернізувати вже впровадженні технології. Також доцільно активно залучати сучасні інновації та проводити позакласні заходи, які сприяють популяризації мистецтва серед учнів.

Художні жанри, і особливо натюрморт, мають значний потенціал для формування естетичної культури учнів. Їхнє використання у шкільному

навчанні сприяє всебічному розвитку особистості, формуючи не лише художні здібності, а й психічно-ціннісні орієнтири. Для досягнення максимальної ефективності необхідно вдосконалювати методику викладання, інтегрувати міждисциплінарні підходи та адаптувати навчальні завдання до індивідуальних потреб учнів.

Список використаних джерел

1. Алещенко Ю. І. Натюрморт як засіб розвитку художньо-творчих здібностей учнів художніх факультетів // Мистецтво та освіта. 2015. № 3. С. 45–50.
2. Андрущенко Т. І. Духовно-творчий потенціал мистецтва в естетичній освіті педагога // Естетика і педагогіка. 2015. № 2. С. 9.
3. Аніканова К. Ю., Бжезовська Н. В. Образи тварин у живописі, скульптурі та архітектурі. 2019. 128 с.
4. Анісенюк О. Можливості реалістичного натюрморту в образотворчому мистецтві [Електронний ресурс] / О. Анісенюк. Режим доступу: [\[https://naurok.com.ua/mozhливosti-realisticchnogo-natyurmortu-v-obrazotvorchomu-mistectvi-35126.html\]](https://naurok.com.ua/mozhливosti-realisticchnogo-natyurmortu-v-obrazotvorchomu-mistectvi-35126.html).] Дата звернення: 21.11.2024.
5. Бабков М. Естетичне виховання учнів старших класів як соціально-педагогічна проблема // Соціально-педагогічні аспекти виховання: зб. Наук. Пр. К.: Освіта, 2020. С. 193–198.
6. Бабков М. Виховні можливості мистецтва у морально-естетичному розвитку учнів старших класів / М. Бабков // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Вип. XXXVIII / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2007. С. 193
7. Балута О. Натюрморт в українському мистецтві [Електронний ресурс]// О. Балута // Молодий вчений. 2019. № 11 (75). С. 833–834. Режим доступу: [\[https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-176\]](https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-176)] Молодий вчений. 2019. № 11 (75). С. 833–834.
8. Бардаш О. Д. Розвиток історичного жанру в образотворчому мистецтві України (кінець XIX початок XX ст.) / О. Д. Бардаш // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 6 : Історичні науки : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 6. С. 123–130.
9. Баталіна Г. Я. Система естетичного виховання старшокласників у загальноосвітній школі: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Баталіна Ганна

- Яківна; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ, 2005. 240 с.
- 10.Бойко І. Я. Мистецтво живописного натюрморту як засіб художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку / І. Я. Бойко // Збірник студентських наукових досліджень Освітній альманах. Вип. 1 / за заг. ред. Н. І. Мачинської. Львів, 2018. С. 218.
 11. Бурлака А. С. Особливості створення тематичного натюрморту в техніці олійного живопису: дипломна робота / Бурлака Андрій Сергійович; наук. керівник ст. викладач О. В. Гуляєва ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Ф-т культури і мистецтв, Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну. Херсон: ХДУ, 2021. с. 21
 - 12.Вагнер Г., та ін. Специфіка образності анімалістичного жанру в образотворчому мистецтві / Г. Вагнер, І. Петренко, О. Сидоренко // Теорія і практика сучасної науки та освіти (частина І): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 23–24 березня 2020 року. Львів: Львівський науковий форум, 2020. С. 34–56.
 - 13.Василюк І., Коновальчук І. М. Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва / І. Василюк, І. М. Коновальчук // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: зб. наук. праць / за заг. ред. Н. А. Басюк. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. с. 292.
 - 14.Волкова, А. О. Формування художнього образу природи в пейзажному живописі : кваліфікаційна робота / наук. керівник канд. мистецтвознав., доц. І. М. Удріс. Кривий Ріг, 2022. - 83 с.
 - 15.Гришіна Я. В., Царькова О. В. Психологічні аспекти впливу мистецтва на свідомість школярів / Науково-навчальний інститут соціально-педагогічної і мистецької освіти; канд. психол. наук, доцент кафедри практичної психології. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2015. Психолого-педагогічний науковий збірник, № 46, С. 123–135.

16. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). (1994). К.: Райдуга.
17. Дигас В. С. Засоби виразності в олійному живописі на прикладі тематичного натюрморту : кваліфікаційна робота / наук. керівник канд. пед. наук, доц. І. О. Красюк. Кривий Ріг, 2022. 79 с.
18. Димшиц Е. Натюрморт в українській живописі ХХ ст.: Проблеми розвитку жанру: монографія / Е. Димшиц. Київ: Наукова думка, 2005. 350 с.
19. Жердзицький В. Є. Жанри образотворчого мистецтва та їх зв'язок з програмою академічного живопису / В. Є. Жердзицький // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2008. Вип. 7. С. 71–76.
20. Житнік Т. Вплив засобів живопису на формування естетичних цінностей особистості у вимірі культурно-освітнього простору / Т. Житнік // 2015. С. 141.
21. Зацепіна Н. О. Формування естетичних смаків старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / Н. О. Зацепіна. 2015. Збірник наукових праць. «Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи», КДПУ, 2005, №13, - С. 163.
22. Зорко А. Є. Натюрморт у класичному живописі та академічній художній освіті / А. Є. Зорко // Вісник КНУКіМ. Серія: мистецтвознавство. 2011. Вип. 25. С. 36–43.
23. Карпенко І. М. Катарсична педагогічна технологія: теорія і практика / І. М. Карпенко // Педагогіка та психологія. 2015. № 3. С. 23-30.
24. Карпенко Л. В. Натюрморт та його цінність в навчанні у художній школі / Л. В. Карпенко ; Андріяка С. О., Дем'яньєва А. Ю. Запоріжжя, Україна : 2020. 260 с.
25. Концепція дошкільного виховання в Україні (проект) // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. К. : Освіта, 1993.

- 26.Кравченко Л. Культуротворчий потенціал національної шкільної художньо-естетичної освіти / Л. Кравченко // Естетика і етика педагогічної дії. 2011. Вип. 2. С. 120–128.
- 27.Кузнєцова Д. О. Створення картини міфологічної тематики засобами олійного живопису / Д. О. Кузнєцова; наук. керівник канд. мист., ст. викл. О. В. Гуляєва ; М-во освіти і науки України; Херсон. держ. ун-т, Ф-т культури і мистецтв, Каф. образотворчого мистецтва і дизайну. Херсон: ХДУ, 2022. 21 с.
- 28.Кулик Л. С. Історія виникнення міського пейзажу як самостійного жанру живопису [Електронний ресурс] / Л. С. Кулик // Молодий вчений. 2018. №9 (61). С. 347–349. Режим доступу: [\[http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/78.pdf.\]](http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/78.pdf) Дата звернення: 20.11.2024
- 29.Лендел В. М. Ретроспективний аналіз розвитку жанру портрет / Вікторія Михайлівна Лендел // The 19th International scientific and practical conference «SCIENTIFIC BASES OF SOLVING OF THE MODERN TASKS» (1-2 June, 2020). Frankfurt am Main, Germany, 2020. 416 p. С. 260.
- 30.Лощик О. Художньо-естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами живописного натюрморту / О. Лощик Художньо-естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами живописного натюрморту/ Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Семенов О.С VIII Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція (23 листопада 2023 року, Луцьк)// Наукова рада. 97.
- 31.Мартем'янова А. В., Мартем'янова Є. А. Формування естетичних смаків учнів старших класів на уроках мистецтва / А. В. Мартем'янова, Є. А. Мартем'янова. 2019.
- 32.Мартинюк Ю. О. Особливості взаємозв'язку між характеристиками темпераменту та вподобаннями жанру в живописі / Ю. О. Мартинюк //

- Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Т. 32 (71), № 1. С. 106-112.
- 33.Медведєва О. Р. Естетичне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О. Р. Медведєва // Друкується за рішенням вченої ради державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (протокол № 4 від 20.04.2012 р.). 2012. С. 291.
- 34.Мирончук Н. М. Формування культури міжособистісних взаємин старших підлітків у позаурочній діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Н. М. Мирончук. Черкаси, 2007. 404 с.
- 35.Мірошник С. І. Інновації в системі середньої загальної освіти: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / С. І. Мірошник. Режим доступу: [<http://innovosvita.com.ua>.]– Дата звернення: 20.11.2024
- 36.Музика О. Я. Мистецтво портретного живопису у фаховій підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] / О. Я. Музика. 2012. Режим доступу: [<https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/1334>.-] Дата звернення: 20.11.2024.
- 37.Надольний І. Ф. Формування художніх та естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами мистецтва живописного натюрморту / І. Ф. Надольний // Еврика. 2018. № 8. С. 45–50.
- 38.Натюрморт у живописі [Електронний ресурс]. URL: [<https://sites.google.com/zapisp.com/mystery/6-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81/%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8/%D0%BD%D0%B0%D1%82%D1%8E%D1%80%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%82-%D1%83-%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%96>](дата звернення: 18.11.2024).

39. Назаренко Н. С. Виховання художньо-естетичних смаків дітей старшого дошкільного віку в ознайомленні з мистецтвом живопису / Н. С. Назаренко // Гілея: Науковий вісник. 2022. С. 89.
40. Нікітіна О. О. Інноваційність змісту початкової освіти як ознака її модернізації / О. О. Нікітіна // Наукові записки. Вип. 93. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. С. 123–127.
41. Осокіна Г. Жанри живопису / Г. Осокіна // Науковий пошук студента ХХІ століття: актуальні питання гуманітарних та соціально-економічних дисциплін: за матеріалами ІІ всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2017. Т. 1. С. 178.
42. Пагута Т. І. Роль естетичного виховання в розвитку особистості молодшого школяра [Електронний ресурс] / Т. І. Пагута // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. 2013. Вип. 39(4). С. 108–115. Режим доступу: [[http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(4\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(4)_18).]- Дата звернення 20.11. 2024
43. Паньок Т., Олефір Ю. Метафізика натюрморту в просторі історії мистецтва [Електронний ресурс] / Т. Паньок, Ю. Олефір // Репозитарій ХНПУ. Режим доступу: [<https://dspace.hnpu.edu.ua>] [Дата звернення: 20.11.2024]
44. Пацалюк І. Сприйняття творів живопису на уроках образотворчого мистецтва як засіб формування естетичного світогляду молодших школярів / І. Пацалюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2019. Вип. 1
45. Петренко О. Б. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2015. 304 с.
46. Петруняк Т. М., Піддубна О. М. Вивчення пейзажного жанру на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі / Т. М. Петруняк, О. М. Піддубна // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти

- Житомирщини: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник. 2012. С. 378–381.
- 47.Пінчукова І. О. Сучасний розвиток жанру «натюрморт» в образотворчому мистецтві / І. О. Пінчукова // Сучасний рух науки: тези доп. IX міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 грудня 2019 р. Дніпро, 2019. Т. 3. С. 715–716.
- 48.Половіна О. А. Виховна функція мистецтва в освітньому процесі сучасного ДНЗ [Електронний ресурс] / О. А. Половіна // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. Вип. 10. С. 270-276. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_10_53.] Дата звернення: 20.11.2024..
- 49.Попова Д. Створення художнього образу в жанрі натюрморту (олійний живопис) [Електронний ресурс] / Д. Попова. 2023. Режим доступу: [<http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7205>.] Дата звернення: 20.11.2024.
- 50.Пташук О. А. Естетична культура особистості як мета естетичного виховання: теоретичний аналіз [Електронний ресурс] / О. А. Пташук // Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 3. С. 289–295. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_3_38.] (дата звернення 20. 11. 2024)
- 51.Рівіс Т. М. Мотивація навчання історії засобами живопису : магістерська робота / Т. М. Рівіс ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2022. 24 с.
- 52.Руденко І. В. Формування творчої активності молодших підлітків у процесі сприймання творів живопису / І. В. Руденко. 2009. С. 174–179.
- 53.Савельєва Є. І. Естетичне виховання учнів на заняттях з гурткової роботи на прикладі створення пейзажної композиції [Електронний ресурс] / Є. І. Савельєва. 2023. Режим доступу: [<http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8357>] (дата звернення: 20.11.2024).

54. Самбірська, О. Побутовий жанр українського живопису крізь призму націотворчих процесів / О. Самбірська. Молодь і ринок. 2018. № 8. С. 152–155.
55. Семенова, А. Т. Творчість художника завжди відкриття / А. Т. Семенова. К. : [б.в.], 1995. С. 77–94.
56. Скрипнікова, С. В. Досвід естетичного виховання в Україні: витоки, сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / С. В. Скрипнікова. Естетична освіта педагога: колективна монографія / за ред. Т. І. Андрущенко, П. М. Грицаєнка, А. Є. Дороги та ін. К. : Вид-во, 2015. С. —[[URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15643](http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15643).]
57. Сотник В. Психологічні основи катарсичної педагогіки / В. Сотник. Науковий вісник. 2017. № 4. С. 45–52.
58. Стрітьєвич, Т. Особливості художнього сприйняття на заняттях з образотворчого мистецтва / Т. Стрітьєвич // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 103. С. 284–290.
59. Тодосієнко, Н. Формування естетичного сприймання у молодших школярів у процесі використання інтегративних художньо-педагогічних технологій [Електронний ресурс] / Н. Тодосієнко // Newinception. 2020. Вип. 2. С. 49–58. Режим доступу: [erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8227.] Дата звернення: 20. 11. 2024.
60. Толопко О. О. Естетичне виховання учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва під час проведення позакласної роботи / О. О. Толопко // Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення: збірник тез доповідей за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції. 2020. С. 233.
61. Трегубенко О. Ю. Атрибутивний натюрморт як відображення предметного світу діяльності людини [Електронний ресурс] / О. Ю. Трегубенко. 2022.

- Режим доступу:[<http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6892>](дата звернення: 20.11.2024).
- 62.Федоренко С. В. Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії / С. В. Федоренко. 2011. Режим доступу: [<http://www.nenc.gov.ua/doc/autoref/fedorenko.pdf>](дата звернення: 20.11.2024).
- 63.Федюк Ю. І. Роль образотворчого мистецтва в естетичному вихованні молодших школярів // Актуальні проблеми педагогіки початкової школи в контексті освітньої реформи: зб. наукових праць учасників. С. 86.
- 64.Фугель Н. Художньо-стильові особливості натюрморту / Н. Фугель // Студентський науковий вісник. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2015. Вип. 37. С. 68
- 65.Хома О. Формування естетичних смаків засобами олійного живопису // Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: зб. матеріалів 8 всеукр. наук.-практ. конф. 2023. С. 145–148.
- 66.Хохун-Політова С. В. Європейське відродження в культурі та мистецтві // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2007. № 1. С. 115–120.
- 67.Шевченко Л. Мистецька освіта в контексті катарсису. Арт-технології в освіті. 2019. № 2. С. 14-20.
- 68.Школьник О. О. Теоретичні аспекти естетичного сприймання творів живопису на уроках образотворчого мистецтва в школі / О. О. Школьник // Збірник конференції. Ред. колегія, 2021. С. 101-103.
- 69.Яновська Т. А. Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва / Т. А. Яновська // Проектування позитивного життєвого простору особистості: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 квітня 2019 р., Полтава / [упоряд. О. І. Березан]. Полтава: ТОВ 66АСМІ, 2019. С. 91–93.

70. Still Life Painting History of the Object Painting Genre [Електронний ресурс]. URL: [<https://artincontext.org/still-life-painting/>] (дата звернення: 18.11.2024).
71. Kohn on Progressive Education [Електронний ресурс]. URL: [<https://newlearningonline.com/new-learning/chapter-2/supporting-material-1/kohn-on-progressive-education>] (дата звернення: 18.11.2024).
72. Kharlan O. Натюрморт у живописі й літературі / O. Kharlan // Studia Polsko-Ukraińskie. 2017. Т. 4. С. 117–130.
73. Stanychnov O. Портретний образ, як згусток емоційного та раціонального в пізнанні людини / O. Stanychnov // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: мистецтвознавство. 2017. Т. 2. С. 223–229.